Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle 21.10.2025

Lausunto asiasta HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 (https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+99/2025)

Tieteentekijät kiittää mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta vuodelle 2026. Tieteentekijät korostaa, että Suomen tulevaisuus, kasvu, hyvinvointi ja kilpailukyky rakentuvat Suomen osaamispohjaa vahvistamalla. Pitkäjänteiset panostukset korkeakoulutukseen ja tutkimukseen ovat välttämättömiä, jotta Suomi säilyttää asemansa kansainvälisessä kilpailussa.

Samalla, kun valtion T&K panostukset ovat mittavia, korkeakoulutuksen rahoituksen kokonaisuus näyttäytyy sirpaleisena ja osin ennakoimattomana. Tämä haastaa laadukkaan korkeakoulutuksen järjestämistä ja koulutuksen tutkimusperustaisuutta. Resurssien niukkuus ja sirpaleisuus vaikuttaa myös suoraan korkeakoulujen henkilöstön työuriin ja hyvinvointiin niitä heikentävästi.

Korkeakoulutus

Vuoden 2026 talousarviota edeltäneet keskustelut olivat huolestuttavia. Valtiovarainministerin alkuperäisessä ehdotuksessa väläytettiin jopa korkeakoulujen rahoituksen indeksin jäädyttämistä, mikä olisi ollut katastrofaalista korkeakoulujen toiminnan kannalta. Tältä onneksi vältyttiin. Vaikka korkeakoulujen kokonaisrahoitus kasvaa nimellisesti, koulutustason nostamisen kannalta on huolestuttavaa, että korkeakouluihin kohdistuu myös menosäästöjä vuodelle 2026 yhteensä 83,8 milj. euroa, josta 68,8 milj. euroa on pysyvää säästöä.

Suomessa korkeakoulutuksen rahoitus per opiskelija on ollut pitkään laskusuuntainen ja jäänyt esimerkiksi OECD:n tarkastelussa jälkeen keskeisistä verrokkimaista, kuten muista Pohjoismaista. Tämä ei tue tavoitetta Suomen koulutus- ja osaamistason nostosta. Korkeakoulut ovat jo tehostaneet toimintaansa merkittävästi ja rahoituksen niukkuus ei voi olla vaikuttamatta sekä henkilöstön että opiskelijoiden hyvinvointiin heikentävästi.

Korostamme, että koulutustason nostaminen edellyttäisi pitkäjänteistä sitoutumista korkeakoulujen perusrahoitukseen, jotta koulutus voitaisiin järjestää kestävästi ja vaikuttavasti. Sen sijaan rahoituksen niukkuus ja ennakoimattomuus eivät auta ratkaisemaan etenkin yliopistoissa työskentelevän henkilöstön määräaikaisuusongelmaa. Olisi tärkeää niin koulutuksen laadun kuin tutkijanurien vetovoiman vahvistamisen kannalta, että korkeakoulut kykenisivät tarjoamaan henkilöstölleen houkuttelevia työuria, joihin keskeisesti kuuluvat pysyvät työsuhteet ja kilpailukykyinen palkkaus.

Tutkimus- ja kehitystoiminta

Pidämme tärkeänä, että valtion talousarvio 2026 jatkaa parlamentaarista sitoumusta nostaa tutkimus- ja kehitysinvestoinnit neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Vaikka talouskasvuennusteiden heikkeneminen pienentää käytettävissä olevia euromääriä, on tärkeää, että itsessään säilyy.

Voimassa oleva T&K-rahoituslaki ja sen mukaiset tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoituksen lisäykset ovat kokonaisuudessaan mittavia ja on erityisen hyvä, että vuonna 2026 niitä kohdennetaan ensimmäistä kertaa myös suoraan korkeakouluille. Toteamme kuitenkin, että T&K rahoituslisäykset korostavat ja kohdentuvat aloille, joilta voidaan odottaa T&K toiminnan melko nopeata taloudellista hyötyä. Näin ollen tutkimusrahoitus kohdentuu eri tieteenaloille hyvin epätasaisesti.

Korostamme, että jatkossa T&K rahoitusta tulisi kohdentaa laaja-alaisemmin, jotta perustutkimuksen taso sekä tutkimustoiminnan elinvoimaisuus voidaan turvata myös aloilla, joilla ei odoteta välitöntä taloudellista tai kaupallista hyötyä, mutta joiden osaaminen on muilla tavoin tärkeätä yhteiskunnalle ja tulevaisuudelle. Näihin aloihin kuuluvat mm. yhteiskunnalliset ja humanistiset tieteet.

Lisätietoja:
Nina Hahtela, toiminnanjohtaja
nina.hahtela@tieteentekijat.fi